

DIGRESSIO BREVIS

THEOLOGICO-CRITICA

DE LIBRIS S. DIONYSIO ATHENIENSI, SIVE AREOPAGITÆ PASSIM INSCRIBI SOLITIS.

UTRUM VERE EUM AUCTOREM HABEANT?

§. I.

Opera S. Dionysio Atheniensi adscribi solita.

Cum plurimum lucis ex operibus Dionysianis accedat doctrinæ catholicæ, illustreturque traditio circa varia dogmata; Doctores Protestantes vero eo ex capite sententias inde desumptas conentur eludere, quod libri illi non sint genuinus hujus Dionysii fetus, memor datæ fidei in Parte 1^a. de Sacram. in gen. libros hosce huic Dionysio nunc paucis assertum eo.

Varia igitur sunt, diversi que argumenti opera, ac sublimia plane, sive materiam spectemus, sive sententias, quæ sub Magni Dionysii Atheniensis nomine, a Paulo Apostolo conversi Act. 17. nobis antiquitas tradit.

1°. *Liber de cœlesti Hierarchia*, quindecim constans capitibus, ad Timotheum, Ephesiorum episcopum scriptus; quo primo docet, Hierarchiam in genere esse regimen quoddam, quo quis sancte regit inferiores, et regitur a superioribus, cujus finis unio cum Deo est; officia vero expiare, illuminare, perficere. Deinde Angelorum naturam, nomina, ordines, munia describit.

2°. *Liber de ecclesiastica Hierarchia*, in septem divisus capita, ad eundem scriptus Timotheum, quo hujus Hierarchiæ cum cœlesti et convenientiam et differentiam exponit: tum varios Ecclesiæ ritus explicat circa Sacramenta, Monachorum sive Therapeutarum institutionem ac ordinationem; defunctorum sepulturas.

3°. *Liber de divinis Nominibus*, in tredecim digestus capita, quo varia Dei nomina, seu attributa, quibus Deus, qui alias supra omne nomen est, nominatur in divinis Scripturis: veluti, quomodo dicatur bonus, vita, virtus, etc. Scriptus dicitur rogatu Timothei, ob Philosophorum in Ionia hæreses et argutias, Timotheum, ut apparet, infestantium.

4°. *Liber de Mystica Theologia*, quo, quomodo ad divinam contemplationem sit assurgendum, docet.

5°. *Epistolæ undecim*. E quibus 4. ad Caium Monachum. 1. ad Dorotheum. 1. ad Sosipatrum. 1. ad Polycarpum Smyrnæ episcopum. 1. ad Demophilum monachum, sive therapeutam. 1. ad Titum, ipsum illum, quem Cretensibus episcopum præfecerat Paulus Apostolus. 1. ad S. Joannem Apostolum. Demum 1. ad Apollophanem, gentilem Philosophum, quocum, simul cum Heliopoli degerent, solarem eclipsin, quæ in Christi morte contigerat, observasse dicitur.

§. II.

Operum S. Dionysio Atheniensi inscriptorum antiquitas et auctoritas.

Antiquissima ea opera esse, cujuscumque sint, etiam ii affirmant, qui ea S. Dionysio abjudicant. Et vero in Collatione habita Constantinopoli in palatio Justiniani I. Imperatoris an. 533. Catholicos inter et Severianos sive Acephalos, ab his provocatum fuit ad ea ipsa opera, ac quidem sub nomine DIONYSII AREOPAGITÆ (Labb. t. 4. p. 1766. B.) reclamantibus quidem initio Catholicis, sed postea eadem ipsa opera agnoscentibus ceu verum hujus Dionysii partum. Unde Morinus L. de sacram. Ordin. cap. 27., Erasmus in cap. 17. Act., alique, qui ea opera denegant Dionysio Atheniensi, eorum natales inferius, quam ad IV. vel V. seculum rejici non posse existimant; Scaliger vero manifesti erroris convincitur, dum auctorem, tempore Justiniani II. in seculo VII. ad annum circiter 690. vixisse putat.

Differeri tamen etiam haud possum, plures ex iis, qui opera ista S. Dionysio Atheniensi vindicant, uti subin argumentis ab antiquitate sumptis partim infirmis, partim falsis, partim dubiis. Quo forsitan factum, ut, cum facilis esset ad illa responsio, sententia negans Protestantium scriptorum plures, etiam e Catholicis, sectatores haberet.

Sic allegant 1°. DIONYSIUM Corinthiorum episcopum, qui anno circiter 174. floruit, quique teste S. Maximo martyre in Præfat. ad sua in DIONYSIUM scholia, meminit Dionysii Areopagitæ (opp. S. Dionysii t. 2. p. x. Edit. Corderii et Lansselii.) : sed aliud est meminisse Areopagitæ, aliud scriptorum ejus. In quo vero Corinthius meminerit Areopagitæ, Euseb. refert Lib. 3. Histor. cap. 4. scilicet : *fuisse primum Ecclesiæ Atheniensis episcopum.* Sed hoc non controvertitur.

2°. CLEMENTEM Alexandrinum, qui L. 1. et 5. Stromat. quibusdam sententiis utitur, quæ plane iis consonant, quas habet Dionysius Areopagita. Sed, præterquam quod Clemens Dionysium nusquam laudet, quomodo inde evincet quis, Clementem potius ex Dionysio, quam auctorem illorum operum eas sententias ex Clemente hausisse.

3°. ORIGENEM homil. 2. in diversos (al. hom. 1. in Joannem inter spuria.) qua citat Dionysium : *Et ut ait magnus Dionysius Areopagita; esse omnium est superessentia et divinitas.* At notorium est, hanc homiliam esse recentioris ævi, quam fuit Origenes; proinde huic suppositam; in ea enim mentio Manichæorum et Arianorum fit, qui post Origenem exorti.

4°. DIONYSIUM Alexandrinum, qui ad annum 270. floruit, quique teste S. MAXIMO martyre in scholiis ad cap. 5. libri de cœlesti Hier. (opp. S. Dionys. t. 2. p. 19. A.) commentarios in Dionysium Areopagitam edidit. Verum non sic inquit illustris martyr et theologus S. MAXIMUS in *Dionysium Areopagitam*; sed : *in beatum Dionysium sibi cognominem.* Utrum vero per *Dionysium cognominem* intelligat Areopagitam, vel Romanum, aut Corinthium, qui duo pariter scriptis celebres ætate Dionys. Alexandrinum præcesserant, non satis planum fieri inquirunt, qui negativam sententiam tuentur. Et vero, aiunt, cur S. Maximus, qui opera illa Areopagitæ contra alios asserbat, cum hi operum eorum antiquitatem subvertere conarentur, eo quod

nec Origenes, nec Euseb., nec quis alius antiquus scriptor eorum meminisset, non opposuit Dionysii Alexandrini auctoritatem, si hic in Areopagitam commentarios edidisset. Hinc etsi, spectato textu S. Maximi, perquam verosimile fiat, ab eo per *Dionysium cognominem* indicari Areopagitam; argumentum tamen hoc inde petitum dubii valoris, nec stringens est.

5°. S. ATHANASIUM in Tract. de naturali communione similis essentiæ inter Patrem, Filium, et Spiritum sanctum (opp. t. 2. initio. Edit. Patavin. 1777.) Item : Quæst. 8. ad Antioch. (opp. t. 2. p. 219. B.) *Novem sunt ordines* (Angelorum), *ut Theologiæ peritissimus docet Dionysius.* S. GREGORIUM Nazianz., qui simillimas Areopagitæ sententias recitant. Verum responderi potest, quod supra ad Clement. Alexandrinum. Præterea librum, sive epistolam ad Antioch. S. Athanasio abjudicant plerique; in eo enim laudantur S. Gregor. Nazianz. et Nyssenus, qui post Athanasium florere. Item : Quæst. 29. et 40. Iconoclastarum refutatur hæresis, diu post Athanasium orta. Igitur opus illud recentius est, quam ut tribui huic S. Patri possit.

Demum S. CHRYSOSTOMUM homil. de Pseudopropheta (opp. t. 8. p. 79. in app.) a Gerardo Vossio primum divulgata, qua inquit : *Ubi Dionysius Areopagita volueris cæli?* quibus ad sublimem Dionysii doctrinam alludit. Sed eruditi omnes hanc homiliam negant esse Chrysostomi.

Hinc quicumque istorum operum Auctor sit, in quem mox inquiremus, illud certum conficitur, ante seculi V. initium ea laudata fuisse a nemine, nec sub Dionysii Areopagitæ, nec Patris alterius, vel Scriptoris nomine.

§. III.

Opinionum quoad Auctorem istorum Operum diversitas.

Honos, qui a sec. V. et VI. his operibus a magni Dionysii Areopagitæ nomine accesserat, cum eo a tempore non sub alio, quam hujus nomine citarentur in Ecclesia, integer iis permansit usque ad orti Lutheranismi et Calvinismi ævum. Equidem etiam a Criticis quibusdam VII. seculi lis quædam excitata fuerat, quibusdam illa Dionysio Corinthiorum episcopo, aliis Alexandrino tribuentibus, aliis juniore Apollinari a Damaso an. 373. hæreseos damnato; at solide iis respondit S. Maximus in Prologo ad sua in DIONYSIUM scholia : ac postea Theodorus presbyter relatus a Photio in Biblioth. Cod. 1., ut deinceps nemo unus contradicere auderet.

At sepultam controversiam resuscitarunt lapso seculo Theodorus Gaza, Laurentius Valla grammatici; Magdeburgenses Centuriatores, suo nimirum compendio, ut se gravissimis hujus S. Patris sententiis, quibus sua dogmata premi tam clare videbant, expedirent. Accessit Desiderius Erasmus, ambiguae fidei homo; Blondellus, Dallæus, negantes opera illa parentem habere Areopagitam, pluresque postea Protestantium scriptores eandem variis diatribis sunt causam tuiti : Humfredus Tom. 3. Doctrinæ jesuiticæ, Rivetus in Critica, Scaliger, etc. Atque ex Catholicis Cajetan., Morin. L. de Sacram. Ordin. cap. 27., Launois, nonnullique alii.

Verum cum horum argumenta commodam omnino facilemque solutionem patiantur; affirmativa vero sententia, libros illos genuinum S. Dio-

nysii Areopagitæ partum contendens, longe majoribus sit munita præsiidiis, ac duodecim seculorum roborata consensu, eam non possum non cum tot SS. Patribus, œcumenicis Conciliis tueri præ adversa, quæ duces habet Gazam et Vallam grammaticos, Dallæum et Blondellum heterodoxos, qui ad hanc tuendam necessitate potius compulsi videntur, quam veritate, quod erroneis eorum dogmatibus nimium officeret tanti Patris, Apostolorum discipuli, eorum doctrinæ genuini hæredis tam manifesta auctoritas.

§. IV.

Opera S. Dionysii Atheniensi, sive Areopagitæ inscribi solita, genuinus ejusdem partus sunt.

Prob. I. Argumento a præscriptione. Jam a duodecim prope seculorum lapsu opera illa habita sunt ut genuinus hujus Dionysii partus a Patribus, Conciliis, Pontificibus, illa constanter sub Areopagitæ nomine evulgantibus, in controversiis citantibus et laudantibus: atqui salvis modestiæ et debite reverentiæ legibus, dici non potest, tot Concilia, summos Pontifices, Patres tam sagaces et expertos, omnesque ad unum scriptores Ecclesiasticos ea in re aberrasse, fuisse tam parum sani politique criterii, ut de alio auctore nunquam circumspicerent; etiam quando id posebant circumstantiæ, hæreticis non raro ex libris illis ob Dionysii Areopagitæ nomen et auctoritatem sua dogmata probare conantibus. Mirum profecto, quosdam posterioris ævi grammaticos Gazam et Vallam vidisse, quod tam illustria duodecim seculorum lumina non perspexerunt.

Maj. constat inductione. JUVENALIS Hierosolymitanus, qui circa Concilium CHALCEDON. an. 451. floruit, postulantibus Martino Imperatore et Pulcheria Augusta, ut legere est apud NICEPHORUM Callistum Hist. Eccl. L. 15. cap. 14. traditionem de funere beatissimæ Virg. referens, inquit: *Tunc aderant cum apostolis sanctissimus Timotheus, primus Ephesiorum episcopus et Dionysius Areopagita, sicut hic ipse magnus testatur Dionysius in his, quæ de beato Hierotheo scripsit ad Timotheum.* Testatur vero id Dionysius L. de divin. Nominib. cap. 3. (opp. t. 1. p. 343. C.).

Opera illa laudarunt sub Areopagitæ nomine Leontius Byzantinus, qui ad annum 540. floruit L. de sectis hæretic. Act. 3. et L. 2. contra Nestor. et Eutychem; ANASTAS. Sinaita, qui eodem tempore floruit L. 7. anagog. contemplat. in Hexaemer.; S. GREGOR. M. circa finem sec. VI. homil. 34. in Evangelia; S. SOPHRONIUS epist. ad Sergium, qui ad annum 630. floruit, cujus epistolam approbavit Synodus gener. VI. Act. 2.; S. MAXIM. Martyr, qui floruit ad annum 630. in disputatione cum Pyrrho Monotheleta non modo provocabat ad epistolam Dionysii Areopagitæ, ad Caium; sed et singula ejus opera illustravit scholiis, eidemque vindicavit in Prologo.

Sub eodem Areopagitæ nomine ad opera illa provocarunt summi Pontifices: S. Gregor. M., de quo ante, S. Martin. I. in concilio Lateran. Secret. 1. et 3., Agatho epist. ad Imperat. Constantinum, Heraclium; Adrian. 1. epist. ad Carolum Magnum; Nicol. I. epist. ad Michaellem Imperator.

Provocarunt Synodi œcumenicæ: Synod. VI. Act. 8., Synod. VII. Act. 2.

Porro in Synod. VI., ut passim alias, ad libros Areopagitæ provocabant Monotheletarum duces, non reclamantibus Catholicis, sed exponentibus objectos ex Areopagita textus, aliosque ex eodem opponentibus. Act. 2. et 8.

Operosum foret, et contra propositæ brevitatis in hac Digressionem institutum recensere Scriptores innumeros, qui a seculis VII. VIII. IX. et sequentibus, libros hosce Dionysio Areopagitæ tribuerunt, quorum plures exhibet NATAL. ALEX. Diss. 22. sec. 1. Prætermitti tamen non debet Photius, qui, etsi schismaticus, perpensis utriusque partis momentis, quæ in Theodori vindiciis legerat, libros singulos Areopagitæ, ceu verum partum, non obscure attribuit Biblioth. Cod. 1. Nec omitti Lutherus, qui, etsi Areopagitam sugillet L. de captiv. Babyl., ejus tamen esse ea opera censet.

Hinc sacra Facultas Parisiensis an. 1527. die 17. Sept. decreto censorio confixit hanc propositionem Erasmi: *Dionysius, qui in secunda Hierarchia, i. e. Ecclesiastica, priscos Ecclesiæ ritus satis copiose describit, eruditus recentior quispiam fuisse videtur, quam fuerit Areopagites ille.* Judicium vero censorium sic tulit: *Non vere eruditus, sed temerarius et novitatum studiosus videtur non esse Dionysius Areopagites, qui libros Ecclesiasticæ Hierarchiæ conscripsit, quandoquidem ab ipso Dionysio fuisse conscriptos, constat, primum ex ipsis Ecclesiasticæ Hierarchiæ, et aliis ejusdem auctoris libris; deinde clarorum virorum testimonio comprobatur; postremo septima generali Synodo id fit dilucidius, in qua magnus Dionysius appellatur is, qui libros scripsit Ecclesiasticæ Hierarchiæ.*

Prob. II. Ex libris ipsis, e quibus perspicue intelligitur, eorundem auctorem virum esse primi seculi; nam L. de divin. Nomin. cap. 2. et 3. se vocat Pauli Apostoli discipulum. Epistolam scripsit ad Timotheum pariter Pauli discipulum; aliam ad Titum condiscipulum Timothei; aliam ad S. Joannem Apostolum in exilio versantem, qua ei in Asiam reditum vaticinatur; rursus aliam ad Polycarpum Joannis Evangelistæ discipulum: in epistola ab Apolophanem se observasse inquit eclipsin solis, quæ contigerat in Christi morte. L. de divin. Nomin. cap. 3. ait, se cum Petro, Jacobo fratre Domini interfuisse beatissimæ Virginis exequiis, etc. Atqui hæc commonstrant auctorem illorum operum fuisse I. seculi virum, proinde illa non posse esse fœtum Dionysii Corinthii, qui altero seculo primum floruit, an. 174., quo jam Apostoli, ac recensiti horum discipuli discesserant omnes, minus vero Dionysii Alexandrini, qui sec. III. an. 259. floruisse dicitur; minime demum alterius sec. IV. vel V. scribentis. Ergo Dionysii Areopagitæ sunt, ut volebat *Prob. I.* traditio, quæ pro hoc solo stat.

Prob. III. Argumento S. Maximi in Prologo ad scholia in Areopag., sumpto ex auctoris probitate. Si opera illa non sint Dionysii Areopagitæ, sed alterius, Corinthii, Alexandrini, vel alterius adhuc posterioris, ut vult pars adversa, fateri necesse erit, auctorem eorum operum inter homines fallacissimum, mendacissimum, ac desperatæ fuisse salutis, cum tanta de se referat, quæ ante vidimus, quæ omnia falsa essent: atqui hoc nec dici, nec cogitari potest de auctore istorum operum, quæ meram spirant pietatem, modestiam, gravitatem, sanctimoniam; nec ullum prorsus vel minimum aut levitatis, aut vanitatis, quæ a mendacibus abesse non possunt, fumum redolent: neque tantæ imposturæ et mendaciæ cadere possunt in Dionysium, sive Corinthium, sive Alexandrinum, probatæ sanctitatis viros; nec ullum,

qui Deum timet. Accedit sublimitas materiæ, quam pertractat auctor, quæ sane digna est Pauli discipulo, estque Deus, Trinitas, Angeli, Ecclesia, Pontifices, etc. et respondens materiæ stylus, ita in sublime assurgens, res cæteroquin vix explicabiles novis ac singularibus vocibus adeo ad rectæ fidei normam dilucidans, ut Hugo Victorin. angeli potius esse verba putet, quam hominis. Hæc impostori alicui et perditissimo homini non conveniunt.

§. V.

Respondetur ad argumenta contraria.

Argum. I. Auctor istorum operum nunquam se Areopagitam nominat, vel episcopum, sed presbyterum, ut apparet ex inscriptionibus, quibus Timotheo sua opera dedicat: *Compresbytero Timotheo Dionysius presbyter.*

R. Etiam S. Joannes Evangelista ad Electam scribens, reticito Apostoli, Episcopi, Evangelistæ nomine, presbyterum solummodo se vocat. Deinde Dionysius Timotheum compresbyterum vocat; ergo ejusdem cum eo ordinis et dignitatis erat; sed Timotheus ille episcopus erat ex L. de cœlesti Hierarchia cap. 9. et de Eccles. Hierar. cap. 7.

Argum. II. 1°. Horum librorum sub Dionysii Areopagitæ nomine nemo ante sec. V. e SS. Patribus meminuit. 2°. Sed nec Euseb., nec Hieronymus, etsi ex industria scriptorum Ecclesiasticorum catalogos contexerint. 3°. Imo nec Athanasius eos citavit unquam contra Arianos, etsi contra eos Theognostum, Origenem, utrumque Dionysium Alexandrinum et Romanum laudet; et tamen Areopagita unitatem in tribus personis subsistentem tam perspicue docet L. de cœlesti Hier. cap. 7., ac toto cap. 2. L. de divin. Nomin., ubi et Christi divinitatem adeo luculenter exponit.

Ad 1um. R. Argumentum hoc pure negativum esse. Deinde, cur ante sec. V. hi libri sub Areopagitæ nomine non reperiantur citati, ratio esse potest 1°. quod non omnibus ea opera constarent; vel, etsi de his constaret, non omnes haberent præ manibus. 2°. Quia non omnes eamdem tractabant materiam, quam Areopagita, qui argumenta pertractavit plane remota ab his, quæ tractabant Patres alii. 3°. Quia quatuor primis seculis Patres potissimum dogmata confirmabant e Scripturis sacris, rarius proferendo Patres, nisi id circumstantiæ, hæreticorum pertinacia exposceret.

Ad EUSEBIUM R. cum S. Maximo in Prologo ad scholia (loc. cit. p. 11.) *Eusebium quam plurima omisisse, quæ ad ejus manus non pervenerunt. Etenim nec prorsus omnia se collegisse ait: imo fatetur libros, qui ad ipsum non pervenerunt, esse numero superiores. Et sane multorum meminisse possem, quos minime habuit; et hos quidem suæ regionis, ut Hymenæi, et Narcissi, qui sacerdotes Hierosolymis fuerunt; ego sane in aliquos Hymenæi libros incidi. Item neque Pantæni opera descripsit, neque Clementis Romani, nisi duarum tantum epistolarum, sed neque plurimorum aliorum... Diaconus vero quidam Romanus nomine Petrus narravit mihi, omnia divini Dionysii opera, Romæ in sacrorum scriptorum bibliotheca servari. Et vero nequidem Athenagoræ meminuit, qui tamen pro Religione christiana apologiam scripsit percelebrem. Quid mirum igitur, si nec Areopagitæ memine-*

rit? Sed neque Theognosti meminit, quem tamen ut virum disertum, priscum et admirandum Athanasius prædicat epist. de decretis Nicænæ Synodi contra Euseb. Quod dolo malo factum putat Baronius, quia Theognostus vocem *consubstantialis* asserit. Unde idem conjicit, quod eadem de causa Eusebius Areopagitæ prætermiserit opera.

HIERONYMUS vero ipse in præfat. ad Dextrum (sive Prolog. ad L. de viris illustribus. Opp. t. 2. p. 822. edit. Vallarsi.) profitetur, se ex antiquis Scriptoribus eos duntaxat referre, quos collegisset Eusebius. Quod et fecit, iis duntaxat exceptis, et superadditis, qui post Eusebium floruerunt. Non mirum igitur, si nec Hieronymus Dionysii Areopagitæ meminerit.

S. ATHANASIUS tandem nec hujus Dionysii, nec aliorum meminit contra Arianos, quod contra hos ex Scripturis divinis decertandum vellet, reprehendens etiam Arianos, quod præter Scripturas divinas ad auctores provocarent, et Synodos postularent, L. de decret. Nicænæ Syn., *cum vis Scripturæ potentior sit.* Unde Athanasius contra Arianos non advocabat Patres, nisi quando Ariani ad illos provocarent, ut his illos eriperet. Sic ipsis Origenem, Dionysium Alexandrinum eripuit, illosque vindicavit Catholicis. Areopagitam vero nemo Arianus ei objecerat.

Argum. III. Auctor eorum operum varios ritus recenset L. de Eccles. Hierarch, qui sensim et per longa annorum spatia primum obtinuerunt; ergo ea opera, necesse est, alterius Areopagita posterioris sint.

R. Negari, ritus illos, qui ibidem referuntur, non fuisse jam in usu ab Apostolis usque, etsi non cum ea solemnitate, itaque publice, ut postea, ob persecutiones celebrarentur. Id planum fit ex Basilio M. L. de Spir. S. cap. 27. (opp. t. 3. p. 55. B.) dicente: *Benedicimus aquam baptismatis, et oleum unctionis, præterea ipsum, qui baptismum accipit. Ex quibus scriptis? Nonne a tacita, secretaque traditione?... Jam ter immergi hominem, unde ex Scriptura haustum? Reliqua item, quæ sunt in baptismo, veluti renuntiare Satanæ et angelis ejus, ex qua Scriptura habemus? Nonne ex minime publicata, et arcana traditione? Tum inferius (ibid. D.): Ad eum profecto modum, et qui in primordiis Ecclesiæ certos ritus præscripserunt Apostoli et Patres, in occulto silentioque, mysteriis suam servavere dignitatem. Tales sunt ritus, quos refert hic Dionysius.*

Argum. IV. L. de cœlesti Hierar. cap. 7. et Lib. de divin. Nomin. cap. 1. Deum *τρισπόστατον* vocat, per tres *hypostases* intelligens tres personas; ac voce *hypostasis* utitur pro persona: atqui tamen vocem *hypostasis* Græci primum post Conc. Alexandrin. habitum an. 362. pro persona sumere cœperunt, cum ante ipsis non nisi *essentiam, substantiam, naturam* significaret. Late Morinus hoc argumentum prosequitur: at revera immerito; nam

R. Falsam esse min. inde constat, quod etiam e Græcis plures ante istud Concilium *ὑπόστασις* pro persona sumerent. Certe ea voce pro persona S. Dionys. Alexandrinus, item S. Alexander ejusdem Ecclesiæ episcopus, qui tamen multis ante istud Concilium annis floruerunt, usi sunt: prior epist. contra Paulum Samosatē. (Labb. t. 4. p. 866. A.) ad hujus hæretici propositionem quartam respondens, de personis Patris et Filii inquit, *duæ hypostases*. Posterior epist. ad Alexandrum Constantinop. episcopum, quam Theodoretus exhibet L. 4. Hist. Eccl. cap. 3. (al. 4.) *Proprio modo*, inquit, *constantem hypostasin Filii significasse Joannem his verbis: in principio*

erat Verbum, etc. Vox igitur *hypostasis* ab antiquis jam ante dictum Concilium sumebatur diversimode, aliis hac voce substantiam, aliis personam intelligentibus; unde ea voce abutebantur hæretici ob ejus diversam acceptionem; Sabelliani quidem dicebant, unicam esse in Deo hypostasin, h. e. personam; Ariani contra tres esse hypostases; h. e. substantias: ipsi etiam Catholici quoad usum vocis inter se dissidebant, aliis in Deo unam hypostasin, sive substantiam, aliis tres hypostases, sive personas tres asserentibus; quo factum, ut priores a posterioribus ceu Sabelliani; posteriores a prioribus ceu Ariani traducerentur: Quæ res huic ipsi Alexandrino Concilio sub S. Athanasio Præsule celebrando causam dederat. In quo cum comperteret esset utramque partem catholice sentire, Patres liberam cuilibet ex Catholicis potestatem fecerunt, eo quo vellet sensu hypostasin sumendi, modo Nicænam fidem, h. e. Trinitatem personarum in unitate substantiæ profiteretur. Inclinant tamen magis Patres eam in sententiam, ut tres in Deo hypostases dicantur; quod Latinorum pluribus displicuit; præsertim S. Hieronymo, qui, non obstante Concilio isto, nunquam ob Arianos tres in Deo hypostases dici sustinuit, adeo ut cum Paulino sibi amicissimo, quod is post Alexandrinum Concilium hypostasin pro persona sumeret, omnem abrumperet amicitiam, scribens ad Damasum: *Paulinum ignoro*. Unde cum Hieron. epist. 57. (al. 15. n. 4. opp. t. 1. p. 40. edit. Vallarsi.) scripserit, *totam secularium litterarum scholam nihil aliud hypostasin, nisi odstav novisse*, æstu illius contentionis abreptus exaggerative ita scripsit.

Argum. V. Auctor librorum istorum L. de divin. Nominib. cap. 4. ex epistola S. Ignatii martyris, paulo ante ejus martyrium ad Romanos scripta, hæc citat verba: *Amor meus crucifixus est*. Atqui tamen longe ante Ignatium Dionysius Areopagita passus fuit; Dionysius enim sub Domitiano: Ignatius vero sub Trajano Imperatore passus est.

Verum huic argumento jam pridem occurrit S. Maximus in scholiis ad cap. 4. L. de divin. Nomin. (opp. S. Dionysii t. 2. p. 138-139.) ubi respondet 1°. fictionem esse, quod Dionysius Ignatium morte prævenerit. Et revera S. Ignatius anno Trajani undecimo; Dionys. vero anno imperii ejusdem ultimo et primo Hadriani, h. e. novem post Ignatium annis martyr obiit, quia Trajanus imperasse dicitur in annum vicesimum, ut tradunt Michael Syncellus Hierosolymit., Martyrologium Romanum vetus, Ado Vienneensis, Beda in suis Martyrologiis. Sed

Respondet 2°. *ibid.* verba illa: *Amor meus*, etc. non fuisse inserta a Dionysio, sed ad marginem notata a Glossatore sciolo irrepsisse in textum; quod, inquit, *in multis accidisse novimus*. Et sane ita se res habet. Id ut pateat, necessum est, textus integer referatur. Prænosendum tamen ante, quis cit. loc. Dionysii scopus sit. Cum Dionysius voce *ἔρως amor* frequens utatur in divinis rebus; hoc vero quidam putarent esse *contra Scripturæ sacræ auctoritatem*, quæ vocem illam *amor* in malam semper partem accipiat; Dionysius sibi contra probandum sumit, vocem illam in Scripturis sacris in bonam quoque partem accipi. Inquit igitur (opp. t. 7. p. 363. p. 11. et 12.): *Audiant divina scripta, qui nomen amoris criminantur: Ama illam, inquit Proverb. 4., et custodiet te, et quæcumque alia in amatoris de Deo sermonibus (h. e. Canticis) celebrantur. Atqui visum est (en sensum, de quo controvertitur) quibusdam sacrarum Scripturarum Tractatoribus, nomen*

amoris divinius esse, quam nomen dilectionis; scribit enim divinus Ignatius, meus amor crucifixus est. Et in iis, quæ aditum ad Scripturam præparant (h. e. Liber Ecclesiastæ et Sapientiæ) quemdam inventes de divina Sapiëntia atentem: Amator factus sum formæ illius Sap. 8. v. 2. Quare non metuamus nomen amoris; nec ullus de hoc nomine sermo nos moveat, aut terreat.

Hic manifeste perspicitur, sensum illum, *atqui visum est*, etc. intrusum esse, 1°. ob subsequentia, *et in iis, quæ aditum*, etc. quæ solum ob particulam *et* connectuntur cum his antecedentibus; *et quæcumque alia in amatoris*, etc.; transit enim ab uno Scripturæ libro ad alterum. Igitur impertinenter huc se habent Tractatores Scripturarum et S. Ignatius.

2°. Solum, ut ex scopo Dionysii constat, intendit probare, nomen *amoris* in partem bonam, ad res divinas in *Scripturis sacris* usurpari, quomodo ergo in librorum S. Scripturæ, quos adducit, medio Ignatius ponitur?

3°. Quia illa verba Ignatii: *Amor meus crucifixus est*, prorsus nihil faciunt ad intentum et scopum Dionysii; vult enim ostendere nomen *ἔρως amor* sæpe in Scripturis sacris pro charitate et dilectione spirituali sumi, inque rebus sacris et divinis: atqui in epistola Ignatii minime sic accipitur; sed pro concupiscentia, et amore terrestri, quem dicit in se crucifixum; h. e. extinctum, mortuum esse; nec se amare jam aliud, quam Deum, extincto penitus concupiscentiæ igne, et rerum terrenarum desiderio; hoc enim planum faciunt verba Ignatii integra: *Amor meus crucifixus est, nec est in me ignis rei ullius terrene amans; aqua autem alia viva monet in me intrinsecus clamans, veni ad Patrem*. Unde illa Ignatii sententia non modo non inservit auctoris scopo, sed directe huic officit.

His simul alteri anachronismo occurritur, quem objicit Morin., quod liber de divin. Nomin., in quo laudantur verba Ignatii ex epist. ad Romanos; nuncupatus sit Timotheo, S. Pauli discipulo Ephesiorum episcopo, quem tamen pridem ante Ignatium defunctum fuisse ex hujus ad Philadelphos epistola intelligitur.

Argum. VI. Auctor ille L. de Eccl. Hier. cap. 6. et alibi monachorum meminit; eos a clero et populo distinguit; specialem iis vestitum tribuit; multaque alia de iis velut certum et publicum in Ecclesia statum habentibus disserit: atqui diu post Areopagitæ discessum orti primum sunt monachi; ergo.

R. Monachorum nomine apud Dionysium non venire eos, qui Eremitæ, vel Cœnobitæ dicti in Ecclesia, qui a plebe ac societate hominum penitus avulsi in sylvis, montibusque degebant, in sec. III. S. Pauli et S. Antonii temporibus exorti; sed singulare genus hominum, jam Apostolorum vicens tempore. Philo Judæus eos *Therapeutas* vocat, a puro Dei famulatu, cui se, neglectis terrenis, mancipabant. Erant pars populi; degebant inter laicos, vel privatim suis in ædibus, vel in collegiis; et quibus in sacra synaxi primus inter laicos assignatus erat locus. Ritus, quo quasi consecrabantur, in eo situs erat quod sacerdos ad altare certas pro consecrando orationes diceret; cruce signaret, ac veteri exutum veste novo indueret vestimento. Hos therapeutas non Judæos fuisse, ut quidam adversarii putant, sed veros Christianos, refert Euseb. L. 2. Hist. cap. 7., S. Epiphan. Hær. 29., S. Hieron. in Catalogo, c. 11., Sozomen. L. 5. cap. 12.

Argum. VII. Auctor libri de Eccl. Hierar. cap. 7. de baptismo infantium agens, se id scribere ait, *quod divini præceptores nostri ab antiqua traditione edocti ad nos usque produxerunt* (opp. t. 1. p. 271. B.). Qui vero hi præceptores? Quæ antiqua traditio, si hæc Areopagita Pauli discipulus scripserit?

At facile respondetur, præceptores illos (alii legunt Pontifices) fuisse Apostolos, vel horum discipulos Hierotheum, Justum, Antipam, similesque. Deinde in textu græco habetur: *πρὸς τῆς ἀρχαίας παραδόσεως*; sed *ἀρχαίον* non modo *antiquum*, sed etiam *primum*, sicut *ἀρχή* principium significat. Unde is esse sensus potest: *quod divini præceptores, vel pontifices nostri (Apostoli) a prima, scilicet Christi, traditione ad nos usque produxerunt.*

Argum. VIII. Tandem auctor L. de Eccl. Hier. cap. 1. 2. et 7. Timotheum vocat *filium*; atqui tamen episcopus erat L. eod. cap. 7. Item ibidem Millenariorum refutat errorem, ortum a Papia episcopo Hierapolitano circa annum Christi 118. Item meminit Apocalypsis S. Joannis contra morem Græcorum.

Ad primum jam respondit S. Maxim. in Prologo, Dionysium hoc fecisse ad imitationem Domini, discipulos suos *pueros* compellantis Joan. 21. Deinde solent seniores filiorum nomine juniōres compellare; Dionysius vero ætate multum superabat Timotheum; nam S. Paulus ad eum jam episcopum, Nerone imperante, scribens, eum vix adolescentiam fuisse egressum, indicat dicens: *Nemo adolescentiam tuam contemnat.* Sed Dionysius maturæ jam ætatis fuerat, præterea auctoritatis maximæ, tum ob dignitatem, quam in Areopago tenuerat; tum ob eruditionis famam; tum ob suam a Paulo conversionem et ordinationem. Demum etiam Dionysius Alexandrinus Basilidem episcopum Pentapolitanum *filium* vocat, epistola ad eumd. *Dionysius Basilidi dilecto mihi filio, et fratri, etc.* Extat Tom. 1. Concilior. Labbæi pag. 931. Ita et Montanus archiepiscopus Toletanus Polibium episcopum filium vocavit adhuc sec. VI. epist. ad eumd. Extat Tom. 4. Concil. pag. 1736, etc. ut proinde phrasis illa inter episcopos satis usitata fuerit, ut se invicem et episcopos, et fratres, et filios compellarent, scilicet vel respectu Patris cœlestis; vel ad imitationem Domini; vel ad tanto magis exprimendum vinculum charitatis.

Ad alterum: Nihil impedit, quo minus Dionysius, qui juxta antiqua Martyrologia, Romanum, Bedæ, Adonis, juxta Suidam, aliosque sub Hadriano passus est, refutaverit errorem sub Trajano exortum. Deinde insuper tempus, quo scripsit Papias, incertum est. Ac tandem Papias non fuit hujus erroris auctor; sed ipse testatur apud Euseb. L. 3. Histor. cap. ult., se hanc doctrinam ab aliis *ex viva traditione* accepisse. Omnino igitur jam Dionysius confutare hunc errorem poterat.

Falsum demum, a Græcis non factam fuisse Apocalypsis mentionem, vel eam ab his non annumeratam fuisse libris canonicis; nam ut canonicum habuit S. Justinus martyr Dial. cum Tryphone, Theophil. Antiochenus apud Euseb. L. 4. Histor. cap. 23., S. Irenæus L. 4. cap. 37. et 50., Clemens Alexandrinus in Pædagogico, Origenes homil. 7. in Josue, aliique.

O. A. M. D. G.

CONSPECTUS TOMI QUINTI

PARS PRIOR.

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

	Pag.
Decretum Concilii Florentini, et canones Concilii Tridentini de Sacramentis generatim.	2

DISSERTATIO I.

DE SACRAMENTORUM NOVÆ LEGIS EXISTENTIA ET QUIDDITATE.

CAPUT I. — DE SACRAMENTORUM NOVÆ LEGIS ESSENTIA ET EXISTENTIA.

ARTIC. I. — <i>Quid sit sacramentum?</i>	7
Sacramentum in genere est signum sensibile, sacrum, a Deo permanentiter institutum ad significandam gratiam, et conferendam sanctitatem illud rite suscipienti.	8
ARTIC. II. — <i>An et quot novæ Legis sacramenta sint?</i>	16
I. — Habet et Lex nova sacramenta sua, eaque numero septem, nec plura, nec pauciora, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem et Matrimonium.	16
II. — Sacramenta novæ Legis et quoad substantiam, et quoad numerum perquam convenienter instituta sunt.	19
ARTIC. III. — <i>Quis auctor et institutor sacramentorum novæ Legis, et quæ eorum tum ad se invicem, tum ad subjectum comparatio?</i>	25
I. — Omnia et singula novæ Legis sacramenta Christus immediate et per seipsum instituit.	26
II. — Sacramenta novæ Legis non sunt omnino paria dignitate et necessitate.	28
III. — Comparative ad subjectum sacramenta novæ Legis alia dicuntur <i>sacramenta mortuorum, alia vivorum.</i>	29

CAPUT II. — DE SACRAMENTORUM NOVÆ LEGIS CAUSALITATE ET EFFECTU.

ARTIC. I. — <i>An sacramenta novæ Legis ex se, sive ex opere operato conferant gratiam omnibus obicem non ponentibus?</i>	30
Omnia sacramenta novæ Legis ex se, sive ex opere operato conferunt gratiam omnibus obicem non ponentibus.	31